

POSTANOWIENIE

Dnia 21 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

w sprawie z powództwa J. Ł. i A. M.

przeciwko Zakładowi Usług Gastronomicznych o odszkodowanie i wynagrodzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 21 kwietnia 2011 r.,
zażalenia powódek od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych [...]

z dnia 20 stycznia 2011 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w sprawie J. Ł. i A. M. przeciwko Zakładowi Usług Gastronomicznych /.../ o odszkodowanie i wynagrodzenie, na skutek apelacji powódek od wyroku Sądu Rejonowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 września 2010 r., wyrokiem z 20 stycznia 2011 r. oddalił apelację i zasądził od obu powódek na rzecz pozwanego po 450 złotych (czterysta pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

W uzasadnieniu rozstrzygnięcia o kosztach Sąd Apelacyjny podniósł, że zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, zasądził na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 12 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 11 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002

r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. 2002 Nr 163, poz. 1349 ze zm.) od powódek na rzecz pozwanego koszty postępowania apelacyjnego. Powódki, reprezentowane przez radcę prawnego w toku postępowania przed Sądem drugiej instancji, nie wnosiły o nieobciążanie ich kosztami postępowania, nadto nie wykazały, aby zaistniały okoliczności uzasadniające zastosowanie przez Sąd art. 102 k.p.c. Zmodyfikowane na rozprawie w dniu 25 sierpnia 2010 r. roszczenie powódki A. M. stanowiło 3.500 zł tytułem wynagrodzenia oraz 4.200 zł tytułem odszkodowania, a powódki J. Ł. 3.437,50 zł tytułem wynagrodzenia oraz 4.125 zł tytułem odszkodowania, zatem należne na rzecz strony pozwanej wynagrodzenie - opłata za czynności radcy prawnego- stanowi kwotę 450 zł.

Powódki zaskarżyły w całości zażaleniem postanowienie o kosztach zarzucając, że rozstrzygnięcie polegające na obciążeniu ich kosztami procesu nastąpiło z naruszeniem art. 98 § 1 k.p.c. przez jego zastosowanie i 102 k.p.c. przez jego niezastosowanie.

W uzasadnieniu zażalenia podniesiono, że Sąd pierwszej instancji mimo oddalenia powództwa nie obciążył powódek kosztami procesu z uwagi na to, że były osobami bezrobotnymi i okoliczność ta była Sądowi znana. A. M. nadal jest osobą bezrobotną bez prawa do zasiłku, natomiast J. Ł. korzysta ze świadczenia przedemerytalnego w kwocie 725 zł. A. M. ma na utrzymaniu troje dzieci i utrzymuje się wyłącznie z wynagrodzenia za pracę męża w kwocie 3.590 zł. J. Ł. utrzymuje się z zasiłku przedemerytalnego w kwocie 725 zł i wynagrodzenia męża w kwocie 1.563 zł. W tych warunkach, zdaniem Sądu, poniesienie przez powódki kosztów procesu w kwocie po 450 zł stanowi dla nich poważny uszczerbek w utrzymaniu. Zdaniem wnoszących zażalenie powyższe okoliczności stanowią niewątpliwie wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c. przemawiający za nieobciążaniem powódek kosztami procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie wypada zaznaczyć, że zażalenie wniesione przez powódki jest dopuszczalne, ponieważ - zgodnie z art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. - zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje na postanowienie sądu drugiej instancji co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji

Zażalenie jednak nie zasługuje na uwzględnienie.

Zastosowany przez Sąd Apelacyjny artykuł 98 k.p.c. stanowi, że strona przegrywająca sprawę, a więc w tym wypadku powódki, powinna zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do jego obrony (zasada odpowiedzialności za wynik procesu). Na ten właśnie przepis powołał się Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu orzeczenia. Sąd Apelacyjny wskazał, że realizuje ono zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, który powódki przegrały. Występując z powództwem powinny liczyć się z konsekwencjami przegrania sprawy i obowiązku zwrotu przeciwnikowi procesowemu kosztów procesu.

Skarżące zarzucają sądowi niezastosowanie art. 102 k.p.c. Zgodnie z art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych, sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Możliwość nieobciążenia przegrywającego spór dotyczy sytuacji wyjątkowych i jest odstępstwem od reguły generalnej wyrażonej w art. 98 k.p.c. Sąd Apelacyjny, rozstrzygając przedmiotowy spór zdecydował o kosztach procesu według reguły ogólnej, nie znajdując szczególnych podstaw i okoliczności zarówno w zakresie toczącego się postępowania, jak i w faktach dotyczących stanu finansowego powódek, aby zastosować normę z art. 102 k.p.c., który stanowi o szczególnie uzasadnionych okolicznościach sprawy.

Sąd Najwyższy podziela stanowisko, że wnosząc apelację, pełnomocnik powódek powinien był wziąć pod uwagę, że apelacja może zostać oddalona, a w takiej sytuacji, przy zgłoszeniu wniosku strony przeciwnej, Sąd Apelacyjny może obciążyć powódki kosztami zastępstwa procesowego, od których pracownik nie jest zwolniony. Dbając z należytą starannością o interesy strony, którą reprezentuje, pełnomocnik powódek mógł więc powołać takie szczególne okoliczności, które dawałyby Sądowi możliwość rozważenia, czy należałoby zastosować wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Artykuł 3 k.p.c. zobowiązuje strony do wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, w tym także do

przedstawiania takich okoliczności, które mogą mieć wpływ na rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie kosztów procesu. Sąd kierując się zasadą kontrydiktoryjności procesu, nie powinien działać z urzędu w sytuacji beczynności pełnomocników będących adwokatami lub radcami prawnymi, niewykazujących istnienia przesłanek do zastosowania art. 102 k.p.c.. Ani przed Sądem pierwszej instancji, ani przed Sądem drugiej instancji - pomimo złożenia przez pełnomocnika strony przeciwnej (pozwanej) wniosku o zasądzenie kosztów postępowania – pełnomocnik powódek nie powołał ani nie przedstawił jakichkolwiek okoliczności, które przemawiałyby, na wypadek nieuwzględnienia powództwa, za nieobciążeniem powódek tymi kosztami, w szczególności nie przytoczył faktów dotyczących sytuacji materialnej i rodzinnej powódek.

Przyjmuje się co prawda, że może wystąpić jakiś nadzwyczajny przypadek, gdy z uwagi na oczywistą nieporadność strony, brak pełnomocnika, wyjątkowo ciężką sytuację materialną i życiową sąd może i powinien z urzędu skorzystać z prawa wskazanego w art. 102. W takim przypadku powinien też z urzędu to uzasadnić. Z zaświadczeń o stanie majątkowym skarżących nie wynika, aby ich sytuacja taka była. Poza tym Sąd, pomimo braku wniosku o zwolnienie, dokonał uzasadnienia swojej oceny w zakresie zasądzonych kosztów. Sąd Apelacyjny nie znalazł przesłanek związanych z przebiegiem procesu, znanych mu z urzędu, przemawiających za uwzględnieniem zasady słuszności w niniejszej sprawie, przez odstąpienie od obciążenia powódek kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez pozwaną (art. 102 k.p.c.). W świetle suwerenności sądu uzasadnienie w tym zakresie jest wystarczające.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że ustalenie, czy w okolicznościach konkretnej sprawy zachodzą „wypadki szczególnie uzasadnione”, ustawodawca pozostawia swobodnej ocenie sądu, a sposób korzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i to do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstąpienie od generalnej zasady (art. 98 § 1 k.p.c.) obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór. Urzeczywistniający zasadę słuszności art. 102 k.p.c. stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik sporu, a zatem nie podlega wykładni rozszerzającej i związany jest z obowiązkiem

strony podania okoliczności zezwalających na przyjęcie, że zachodzi „szczególnie uzasadniony wypadek” (por. postanowienie z dnia 18 października 2010 r. I PZ 15/10; postanowienia Sądu Najwyższego z 17 marca 2010 r., II CZ 105/09, niepubl.; z 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX 564753; z 2 grudnia 2009 r., I CZ 92/09, niepubl.). Te szczególne sytuacje nie są ustawowo definiowane, co oznacza, iż podlegają one ocenie przez sąd w okolicznościach konkretnej sprawy. Dokonując oceny zastosowania bądź nie art. 102 k.p.c., sąd kieruje się własnym poczuciem sprawiedliwości (wyrok SN z dnia 19 maja 2006 r., III CK 221/05 (niepubl.)). W tej mierze przypisana jest sądowi duża swoboda orzecznicza, podlegająca ograniczonej kontroli instancyjnej.

Jak przyjmuje się w orzecznictwie (tak między innymi postanowienia SN z dnia 3 grudnia 2007 r., I CZ 110/07 i z dnia 1 października 2010, I CZ 142/10, niepubl.) kwestia trafności i zasadności skorzystania z tego uprawnienia, co do zasady podlega kontroli Sądu odwoławczego, jednak ewentualna zmiana zaskarżonego orzeczenia o kosztach powinna mieć w takim wypadku charakter wyjątkowy i dotyczyć sytuacji jego oczywistego naruszenia (postanowienie z 9 lutego 2011 r. V CZ 97/10, postanowienie SN z dnia 3 lutego 2011 r., I CZ 171/10; postanowienie SN z 13 października 2010 r. I CZ 100/10, postanowienie SN z 22 lipca 2010 r. I CZ 49/10), do czego – na tle uzasadnienia wniesionego zażalenia – brak jest podstaw.

Podsumowując powyższe rozważania należy pokreślić, że art. 102 k.p.c. proklamując zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swojego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Przepis ten nie konkretyzuje pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawiając ich kwalifikację, przy uwzględnieniu całokształtu okoliczności danej sprawy, sądowi (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, LEX nr 7366). Co do zasady należy przyjąć, że Sąd, poza nadzwyczajnymi przypadkami, nie ma obowiązku odstępować z urzędu od obciążenia strony przegrywającej kosztami postępowania, a w razie niewystąpienia przez stronę z

wnioskiem o zwolnienie od kosztów sąd nie ma także obowiązku uzasadniać, dlaczego nie zwolnił tej strony od kosztów (art. 98 § 1 w związku z art. 102 k.p.c.).

Z tego względu zażalenie, jako pozbawione uzasadnionych podstaw, podlegało oddaleniu na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.